

І.В. Кошкалда, д-р екон. наук, професор

irinavit@btu.kharkov.ua

<https://orcid.org/0000-0003-4855-8890>

Державний біотехнологічний університет

Л.С. Дранус, канд., екон., наук, доцент

lyuba_melnichuk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-6427-1315>

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У статті висвітлено основні проблеми управління земельними ресурсами в контексті соціальної відповідальності. Розкрито сутність потреб міського та сільського населення при формуванні поняття соціально відповідального землекористування. Земельні ресурси є обмеженими, а тому впровадження принципів соціальної відповідальності для ведення бізнесу є ключем для можливості не лише підвищити рівень екологічності виробництва, а й використати дієвий інструмент підвищення конкурентоспроможності. Управління земельними ресурсами на засадах соціальної відповідальності розглядають як підхід, який стосується основних компонентів глобальної системи життєзабезпечення.

Пропонуємо враховувати інтереси стейкхолдерів, розвиваючи синергію між міським і сільським плануванням землекористування, а антагонізми розв'язувати за допомогою платформ для ухвалення рішень. Визначене різне сприйняття землекористування для міського та сільського населення. Висвітлено основні стратегії соціальної відповідальності в землекористуванні для міських і сільських громад. Систематизовано потреби та взаємозв'язки сільських і міських громад для забезпечення управління земельними ресурсами.

Розглянуто соціальну відповідальність як елемент сталого розвитку, що спрямована на підтримку та забезпечення благополуччя громадян, зокрема щодо питань охорони довкілля та захисту його від негативного впливу виробничих факторів. Обґрунтовано потребу зміни філософії ведення бізнесу та ухвалення рішень щодо посилення їх соціальної місії і відповідальності перед сучасним і майбутнім поколіннями щодо підтримки добробуту та гідної якості життя. Запропоновано, враховуючи потреби всіх зацікавлених сторін, досягати кумулятивного ефекту.

Управління кумулятивними ефектами враховує екологічні, економічні та соціальні (зокрема культурні) чинники у рішеннях щодо землекористування.

Зауважено, що в сучасній світовій практиці поєднують інтереси бізнесу та суспільства, підприємства впроваджують соціальні інновації. Соціально відповідальний бізнес повинен функціонувати в таких умовах, коли постійні інновації стають невід'ємним елементом цивілізованої конкуренції між компаніями чи підприємствами, коли саме відповідальний бізнес отримує довгострокові переваги на ринку, а їх власники зацікавлені в результативних соціальних інноваціях.

Ключові слова: земля, управління, земельні ресурси, соціальна відповідальність, сталий розвиток, соціальні інновації, продовольча безпека.

Постановка проблеми. Управління земельними ресурсами становить собою складний процес, що потребує врахування специфіки об'єкта та наявної правової бази. Землю можна розглядати як ресурс, який є предметом суспільних відносин і джерелом підвищення добробуту. Україна має значний земельно-ресурсний потенціал сьогодні і важливим завданням є його збереження для майбутніх поколінь. Використання багатства природних ресурсів є великою можливістю, однак неефективне управління може потенційно спричинити економічні, екологічні та соціальні конфлікти та породжувати корупцію. Намагаючись утримати власні конкурентні позиції, підприємства максимально можливо використовують ресурси, що, з одного боку, призводить до витіснення з ринку дрібних виробників сільськогосподарської продукції, а з другого, нівелює ставлення до проблем сталого розвитку та соціально відповідального управління. Земельні ресурси є обмеженими ресурсами, саме тому впровадження практик землекористування на засадах соціальної відповідальності має актуальне значення для зменшення деградації землі та зміцнення продовольчої безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику, пов'язану з удосконаленням управління земельними ресурсами, у своїх працях розглядали В. Горлачук [4], В. В'юн, Л. Новаковський [7], А. Третяк [5], В. Третяк, Т. Прядка, Р. Третяк, А. Сохнич, О. Ходаківська. Особливостями концепції соціальної відповідальності займалися як зарубіжні, так і вітчизняні науковці: Є. Ткач [12], С. Ткач [12], А. Колот [13], Т. Лункіна [14]. Попри велику кількість досліджень, проблематики вдосконалення управління земельними ресурсами залишається актуальною, зокрема в контексті соціальної відповідальності та врахування інтересів міського та сільського населення.

Мета статті полягає у дослідженні поняття «управління земельними

ресурсами», розкритті сутності та систематизації потреб міського та сільського населення при формуванні поняття «соціально відповідальне землекористування». Питання впровадження екологічних принципів і соціальної відповідальності бізнесу є актуальним не лише для України, а його активно обговорює і світова спільнота. Адже ведення агробізнесу на засадах соціальної відповідальності дає можливість не лише підвищити рівень екологічності виробництва, а й може бути використане як дієвий інструмент підвищення конкурентоспроможності. Екологічна політика є невід'ємною складовою соціальної відповідальності підприємств, ця сфера охоплює питання виробництва, іміджу, ефективності партнерських відносин з інвесторами, залучення нових клієнтів і виходу на нові ринки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Земля – ресурс сьогоденній і майбутній, який є предметом суспільних відносин і джерелом підвищення добробуту жителів територіальної громади [1]. Метою застосування принципів соціальної відповідальності в процесі управління земельними ресурсами є гармонізація додаткових цілей забезпечення екологічних, економічних і соціальних ефектів на благо нинішнього та майбутніх поколінь, зберігаючи водночас та покращуючи якість землі (грунту, води та повітря).

Відсутність в Україні належного правового та економічного механізмів стимулювання раціонального землекористування призвели до значного погіршення якісного стану земельних ресурсів, зокрема до погіршення екологічного стану ґрунтів, родючість яких знижується [3].

Комплексний підхід до управління земельними ресурсами було визначено окремою програмою плану дій щодо сталого розвитку, прийнятою ООН на Міжнародній конференції з довкілля і розвитку в Ріо-де-Жанейро.

Управління земельними ресурсами у вузькому сенсі є практикою використання землі мешканцями сільських територій, яка має бути стійкою. У ширшому розумінні – управління земельними ресурсами є впровадженням планування землекористування, узгодженого між зацікавленими сторонами та за їх безпосередньої участі. Це досягається шляхом узгодження політичних рішень; юридичного, адміністративного та інституційного виконання; розмежування на місцевості; перевірки і контролю за виконанням рішень; вирішення питань землекористування. Управління земельними ресурсами на засадах соціальної відповідальності – це використання земельних ресурсів для задоволення мінливих потреб людини і зберігання довгострокових соціально-економічних та екологічних функцій землі [3].

Для України ці питання є важливими, оскільки земля тривалий час не

розглядалася як чинник економічного зростання та добробуту громадян, а основні засади державної політики були спрямовані на недопущення продажу землі. Натомість земля як об'єкт державного регулювання залишається недостатньо визначеною у правовому змісті та, відповідно, не вироблено засад з ефективного управління у сфері земельних відносин [4].

Метою управління в будь-якій сфері суспільного життя є досягнення визначеного результату чи стану об'єкта, на досягнення чого спрямовані засоби і методи регулювання соціально-економічного розвитку та поліпшення екологічного стану [5].

Досягнення мети відбувається завдяки діяльності держави в нормативному, правовому, економічному, адміністративному, організаційному, інформаційному просторі. Як об'єкт управління земельні ресурси мають певні особливості і відрізняються від інших економічних ресурсів держави за такими показниками: просторова обмеженість; природний ресурс; вичерпний ресурс; постійність місця розташування; має властивість до погіршення в разі нераціонального та безгосподарського використання; може бути відтворена родючість і продуктивність землі та ін. [6].

У сучасній світовій практиці поєднуються інтереси бізнесу та суспільства, підприємства впроваджують соціальні інновації. Соціально відповідальний бізнес повинен функціонувати в таких умовах, коли постійні інновації стають невід'ємним елементом цивілізованої конкуренції між компаніями чи підприємствами, коли саме відповідальний бізнес отримує довгострокові переваги на ринку, а їх власники зацікавлені в результативних соціальних інноваціях.

Єдиного терміна, який би чітко дав визначення соціальної відповідальності, а тим паче інноваційно активного бізнесу в Україні поки нема. Дійсно, бізнес повинен бути соціально відповідальним, але мають враховуватись інтереси бізнесу. Соціальна відповідальність для бізнесу не має означати бездіяльність або відмову від використання ресурсів, вона має стати інструментом раціонального та «розумного» ведення бізнесу.

Методологічною основою формування державної земельної політики мають бути цілі сталого (збалансованого) розвитку, на основі яких формують пріоритети соціального, економічного та екологічного розвитку як у глобальному, так і в локальному вимірах [6].

Управління земельними ресурсами на засадах соціальної відповідальності – це підхід, який стосується основних компонентів глобальної системи життєзабезпечення. Оскільки в Україні є досвід негативних наслідків експлуатації природних ресурсів, зростає усвідомлення того, що продуктивні землі стають дефіцитними, земельні

ресурси обмежені, і землі, які обробляють, потребують більшого та інтенсивного догляду.

Управління повинно бути трансформовано від домінантного використання до домінування погоджень і взаємодій, окрім того, потрібно забезпечувати публічність та електронне управління земельними ресурсами та землекористуванням, а також взаємне узгодження управлінських дій на різних ієрархічних рівнях [9]. Земельна реформа – це сукупність технічних та адміністративних заходів, за допомогою яких земельні відносини трансформуються в конкурентну, відкриту та безкорупційну сферу, що дають змогу реалізувати економічний потенціал земельних ресурсів на користь громади [10].

Комплексний підхід до планування та управління земельними ресурсами було визначено окремою програмою Порядку денного 21 UNCED (UNCED, 1993) [3].

Розглядаючи питання управління земельними ресурсами, здебільшого йдеться про землекористування в сільських територіях. Принципи соціальної відповідальності допомагають врахувати інтереси всіх стейкхолдерів, важливо, розглядаючи земельні ресурси, враховувати зв'язки і потреби сільських і міських громад.

Необхідно розвивати синергію між міським і сільським плануванням землекористування, а антагонізми потрібно розв'язувати за допомогою платформ для ухвалення рішень. Важливо врахувати різне сприйняття землекористування для міського та сільського населення. Платформи для прийняття рішень можуть функціонувати у вигляді сайту. До нього можна доєднати зовнішні додатки від населених пунктів, громади або незалежних експертів. Прозора, повна інформація на сайті допоможе заощадити час та ресурси для громадян і влади. Залучення мешканців до ухвалення рішень можна розпочати через: консультації з громадськістю, онлайн-опитування, проекти громади, звернення та скарги. Впровадження таких платформ допоможе налагодити комунікацію та більш ефективно ухвалення рішень.

Соціально відповідальне управління земельними ресурсами для міського населення визначається покращенням здоров'я (безпечне докільля, екологічне харчування), соціальної справедливості та економічної життєздатності.

Основними стратегіями соціальної відповідальності в землекористуванні для міських громад можуть бути:

- компактна, багатофункціональна забудова. Такий підхід дозволить використовувати землі більш ефективно, зменшить тиск на природні середовища проживання, зменшує потребу в довгих переїздах.

Багатофункціональне зонування та рекреаційні простори сприятимуть соціальному ефекту;

- зелена інфраструктура. Зростання кількості паркових зон, перероблення та утилізація промислових відходів (стоки та викиди), розширення біорізноманіття;

- реконструкція забудованих територій. Це дозволить зменшити негативний вплив на довкілля та підвищити ефективність використання міських територій;

- розумне зростання. Пріоритет компактній, спланованій забудові, яка направлена на наповнення, а не на розростання, і захист природних ресурсів, сільськогосподарських земельних угідь на околицях міст;

- стандарти «зеленого» будівництва. Сприяння енергоефективності, розвитку зеленої та блакитної економіки у проєктах нового будівництва та реконструкції;

- адаптивне повторне використання. Дозволить мінімізувати відходи та зберегти культурну спадщину.

Розглядаючи сприйняття соціально відповідального управління земельними ресурсами для сільського населення, це поняття набуває значення підтримки засобів до існування, збереження екосистем і зміцнення продовольчої безпеки. Важливо сприяти розвитку сільських територій, зменшенню бідності та покращенню якості життя сільського населення, підвищенню продуктивності земельних угідь, одночасно зберігаючи природні ресурси для майбутніх поколінь.

Основними стратегіями є:

- ощадне сільське господарство. Мінімальний обробіток ґрунтів, дотримання сівоzmіни, використання покривних культур, зменшення ерозії та збереження водних ресурсів;

- точне землеробство. Використання новітніх технологій, техніки з GPS-навігаторами, дронів і датчиків ґрунтів, що допоможе максимізувати врожайність сільськогосподарських культур і зменшити витрати ресурсів (вода, добрива, паливо);

- агролісомеліорація. Допомагає підвищити родючість ґрунтів, диференціювати джерела доходів у сільському господарстві, забезпечує середовище для існування біорізноманіття;

- управління водними ресурсами. Використання технологій крапельного зрошення, повторного використання води, щоб підвищити стійкість до повеней і посухи;

- інтеграція тваринництва. Використання методів ротаційного випасу, лісового пасовища та синергії землеробства та тваринництва для покращення родючості ґрунтів і підвищення прибутковості діяльності;

- планування землекористування та управління земельними ресурсами з залученням громади. Допоможе збалансувати сільськогосподарське виробництво з цілями збереження, враховуючи фактори якості ґрунтів, доступності води, сприяючи рівному доступу до землі, води та лісів;

- збереження біорізноманіття. Захист і відновлення природного середовища існування біорізноманіття та екосистем. Дозволить забезпечити екологічний баланс, запилювання сільськогосподарських культур, природний контроль за шкідниками;

- зелений туризм. Висвітлення природної та культурної спадщини сільських територій, забезпечує джерела доходу зберігаючи ландшафти та біорізноманіття.

- адаптація до змін клімату. Агроекологія, агролісомеліорація, диференціація сільськогосподарських культур і джерел доходу.

Узагальнені дані щодо зв'язків потреб сільських і міських громад, які можуть бути використані для більш ефективного управління земельними ресурсами відображені в табл. Соціальна відповідальність як елемент сталого розвитку спрямована на підтримку та забезпечення благополуччя громадян, зокрема щодо питань охорони довкілля та захисту його від негативного впливу виробничих факторів. Є нагальна потреба зміни філософії ведення бізнесу та ухвалення рішень щодо посилення їх соціальної місії і відповідальності перед сучасним і майбутнім поколіннями щодо підтримки добробуту та гідної якості життя. Враховуючи потреби всіх зацікавлених сторін, можливо досягти кумулятивного ефекту. Управління кумулятивними ефектами враховує екологічні, економічні та соціальні (зокрема культурні) чинники у рішеннях щодо землекористування.

Кумулятивний ефект сприяє накопиченню певних властивостей системи і під впливом зовнішніх дій «запускає» процес, що посилюється. Кумулятивний і синергетичний погляди на розвиток економічної системи не тільки не суперечать, але і доповнюють один одного. Постійний компроміс між цими підходами реалізується за допомогою структурних змін, посилення нерівноваги і виходом системи на новий рівень розвитку. Вплив на підприємство в момент завершення кумулятивного накопичення може виявитися значно більш ефективним, ніж вплив на окремі його елементи [11].

Управління кумулятивними ефектами – це:

- співпраця: використання спільних знань для створення культури спільного управління;

- комплексний підхід: використання як регуляторних, так і нерегуляторних підходів;

- результативність: чітко визначає бажані результати;

- загальність: відповідає різноманітним потребам усіх регіонів.

Застосування кумулятивних ефектів в управлінні земельними ресурсами на засадах соціальної відповідальності надає можливості:

- визначити та максимально використати потенціал землекористування на засадах соціальної відповідальності;

- розвивати та досягати екологічних, соціальних та економічних цілей;

- ухвалювати кращі управлінські рішення;

- запобігати негативному впливу на довкілля;

- спростити нормативні вимоги;

- забезпечити відповідність законодавству.

Таблиця

Зв'язки потреб сільських і міських громад для забезпечення управління земельними ресурсами

Потреби сільських громад	Потреби міських громад	Можливості	Загрози
Наявність робочої сили для с/г діяльності (рослинництво, лісове господарство, рибальство)	Наявність робочої сили	Розроблення механізмів соціально-економічної підтримки стабільного та справедливого доходу сільського населення	Міграція, масове переселення сільського населення
Значний і стабільний ринок збуту с/г продукції за цінами вищими за собівартість	Доступні та екологічні продукти харчування	Розвиток аграрного кредитування, державна підтримка місцевих виробників продуктів харчування	Вхід на ринок закордонних виробників, підвищення ціни та зниження якості продуктів харчування
Доступ/сполучення з міськими центрами (транспортування с/г ресурсів і продукції)	Доступ/комунікації з внутрішніми районами (транспортування сировини; туризм)	Розвиток інфраструктури	Занепад сільських територій, відсутність розвинутої інфраструктури
Сільські водні ресурси для зрошення, перероблення с/г продукції і утилізація с/г дренажної води	Гідроенергетика, постійне та якісне водопостачання для населення та	Впровадження засад блакитної економіки, накопичення води для різних цілей	Обмеження кількості води для сільського використання вище за течією;

(засолення; деяке надлишкове внесення добрив, пестицидів тощо), водопостачання для населення	промисловості		погіршення якості води для міського використання нижче за течією, затоплення с/г або лісових угідь водоймами
Рослинний захист верхів'їв басейнів і берегів річок для запобігання деградації сільськогосподарських угідь	Побутове паливо (деревне вугілля, пелети) та деревина як сировина в будівництві та промисловості	Заліснення та захист вразливих екосистем, використання засад зеленої енергетики	Корупція та несанкціоноване вирубування зелених насаджень
Охорона цінних природних екосистем; поповнення запасів поживних речовин рослин, збереження якості ґрунтів	Утилізація твердих і рідких відходів, стічних вод і промислових стоків, розвиток зеленого туризму	Повторне використання оброблених відходів, ефективне використання ґрунту, розвиток агротуристичного бізнесу	Деградація агроекосистем
Охорона с/г угідь і безпечне землеволодіння с/г землями	Розширення населених пунктів і промислових зон, приміської інфраструктури і відповідних вільних ринків землі	Створення ефективного контролю над ринком землі	Корупція та зменшення кількості с/г угідь

Висновки. Таким чином, на нашу думку, земельні ресурси – це не просто чинник виробництва, а те благо, яке забезпечує просторові та територіальні передумови використання ресурсної бази економічного та соціального розвитку, а також її відтворення. Під управлінням земельними ресурсами треба розуміти систематичну, цілеспрямовану дію держави і суспільства на земельні відносини і землекористування. Соціальну відповідальність можна розглядати як засіб підвищення рівня життя і добробуту населення сільських і міських територій.

Управління земельними ресурсами на засадах соціальної відповідальності має на меті доповнити часто суперечливі цілі інтенсифікованого економічного та соціального розвитку, одночасно зберігаючи та посилюючи екологічну та визначальну роль земельних ресурсів у підтримці життя. Постійне вдосконалення управління земельними ресурсами вимагає кращого розуміння взаємозв'язків і

механізмів координації зв'язку екологічних, соціальних, культурних, політичних та економічних аспектів усіма стейкхолдерами.

Список використаних джерел

1. Голош, Н. К. (2023). Управління земельними ресурсами як гарантія розвитку територіальних громад. Ефективність державного управління, (70/71), 29–34. <https://doi.org/10.36930/507004>

2. Мельничук Л.С. Проблеми сталого та раціонального землекористування в Україні. Електронне наукове фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки». Випуск № 2., 2015 – URL: <http://www.global-national.in.ua>.

3. United Nations Conference on Environment and Development (Earth Summit), Rio de Janeiro у 1992 р. URL: <https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992>

4. Горлачук В.В, Мельничук Л.С. Український формат ринково орієнтованого сільськогосподарського землекористування. Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Вип. 290. Т. 302. Економіка. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2017. – С 113-119.

5. Третяк В.М., Свентух В.Ю. Стале (збалансоване) землекористування як фактор підвищення економічної ефективності використання сільськогосподарських земель. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2015. № 4. С. 24-31.

6. Koshkalda Iryna, Dombrovska Olena, Shevchenko Olexandr, Oriekhova Alvina, Kramar Iryna. Evaluation of Economic and Environmental Changes for the Use of Land Resources in the Sustainable Development Context. Review of Economics and Finance, 2023, 21, 1010-1017, <https://doi.org/10.55365/1923.x2023.21.111>

7. Новаковський Л. Я. Проблеми методичного забезпечення нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення. Вісник аграрної науки. 2015. № 12. С. 11-16.

8. Горлачук В. В., Клименко О. В. Управління земельними ресурсами об'єднаних територіальних громад у контексті децентралізації Агросвіт № 20 2019, С. 56 – 63 URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2980&i=8>

9. Третяк А.М., Третяк, В.М., Прядка Т.М., Третяк Р.А, Капінос Н. О. (2021). Методологія державного управління земельними ресурсами та землекористуванням. Агросвіт, 20, 14-21, URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.20.14>

10. Башлик, Д. (2020). Комплексна програма дій у сфері управління земельними відносинами та геопросторових даних. URL:

<http://zakarpatska.land.gov.ua/derzhheokadastr-pidpysav-kompleksnu-prohramu-dii-u-sferi-upravlinnia-zemelnyumu-vidnosynamy-ta-heoprostorovykh-danykh/>

11. Касьянова Н. В. Концепція формування кумулятивної стратегії розвитку підприємства. Вісник Хмельницького національного університету 2009, № 4, Т. 2 С. 78-82

12. Ткач Є. В., Ткач С. В., Соціально відповідальний та інноваційно активний власний мікро-, малий та середній бізнес як основа економічного розвитку. Науковий вісник Чернівецького університету. 2021. Випуск 830 Економіка С. 10-18

13. Колот А. М. Корпоративна соціальна відповідальність: еволюція та розвиток теоретичних поглядів. Економічна теорія. 2013. № 4. С. 5-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecte_2013_4_2.

14. Лункіна Т. І. Механізм формування соціальної відповідальності суб'єктів аграрного сектора економіки. Modern Economics. 2021. № 29(2021). С. 115-120. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V29\(2021\)-18](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-18).

References

1. Holosh N. K. (2022) Land management as a guarantee for the development of territorial communities. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, (70/71) <https://doi.org/10.36930/507004> [in Ukrainian].

2. Melnychuk L.S. (2015) Problems of sustainable and rational land use in Ukraine. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. № 2. URL: <http://www.global-national.in.ua>. [in Ukrainian].

3. United Nations Conference on Environment and Development (Earth Summit), Rio de Janeiro y 1992 p. URL: <https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992>

4. Gorlachuk, V. and Melnychuk L., (2017), “Ukrainian format of market-oriented agricultural land use”, *Naukovi pratsi*. 302, pp. 113–119. [in Ukrainian]

5. Tretiak A.M. (2006) Land management. Vinnytsia: Nova Knyha. [in Ukrainian]

6. Koshkalda Iryna, Dombrovska Olena, Shevchenko Olexandr, Oriekhova Alvina, Kramar Iryna. Evaluation of Economic and Environmental Changes for the Use of Land Resources in the Sustainable Development Context. *Review of Economics and Finance*, 2023, 21, 1010-1017, <https://doi.org/10.55365/1923.x2023.21.111>

7. Novakovskiy, L.Ya. (2015). Problemy metodychnoho zabezpechennia normatyvnoi hroshovoyi otsinky zemel silskohospodarskoho pryznachennya [Problems of methodological support of the normative monetary valuation of agricultural lands]. *Visnyk ahrarnoi nauky*, 12, pp. 11-16 [In Ukrainian].

8. Gorlachuk, V. and Klymenko, O. (2019), Land resources management in the context of decentralization of public administration and strengthening of the autonomy of local self-government bodies, *Agrosvit*, vol. 20, pp. 56–63. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.20.56 [in Ukrainian]

9. Tretiak, A., Tretiak, V., Priadka, T., Tretiak, R. and Kapinos, N. (2021), Methodology of public management of land resources and land use, *Agrosvit*, vol. 20, pp. 14–21. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.20.14[in Ukrainian]

10. Bashlyk, D. (2020) A comprehensive action program in the field of land management and geospatial data. URL: <http://zakarpatska.land.gov.ua/derzhheokadastr-pidpysav-kompleksnu-prohramudii-u-sferi-upravlinnia-zemelnymy-vidnosynamy-ta-heoprostorovykh-danykh/> [in Ukrainian]

11. Kasianova N. V. (2009) The concept of forming a cumulative strategy for enterprise development. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu* 2009, № 4, T. 2. 78-82 [in Ukrainian]

12. Tkach YE. and Tkach S. (2021) Socially responsible and innovatively active own micro, small and medium-sized businesses as the basis for economic development. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu* 2021. № 830, 10-18 [in Ukrainian]

13. Kolot A. (2013) Corporate social responsibility: evolution and development of theoretical views. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecte_2013_4_2. [in Ukrainian]

14. Lunkina T. (2021). The Mechanism of Formation of Social Responsibility of Subjects of Agrarian Sector of Economy. *Modern Economics*, 29(2021), 115-120. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V29\(2021\)-18](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-18).

I.V. Koshkalda, L.S. Dranus Management of land resources on the basis of social responsibility

Subject of study. Land resources management in the context of social responsibility, the essence of the needs of urban and rural populations in the formation of the concept of socially responsible land use. Social responsibility as an element of sustainable development aimed at supporting and ensuring the welfare of citizens, including environmental protection and protection against the negative impact of production factors. Management of cumulative effects in land use decision-making

The aim of the study. The purpose of the article is to study the concept of land management, to reveal the essence and systematize the needs of urban and rural populations in the formation of the concept of socially responsible land use.

Research methods. *The methodological basis of the study is a set of methods of scientific knowledge, including logical, systemic and structural, and others. The argumentation of theoretical positions and conclusions that form new patterns of land use development in the context of strengthening social responsibility was based on a systematic approach.*

Results of work. *The main problems of land management in the context of social responsibility are highlighted. The essence of the needs of urban and rural populations in the formation of the concept of socially responsible land use is revealed. It is proposed to take into account the interests of stakeholders by developing synergies between urban and rural land use planning, as well as to resolve antagonisms through decision-making platforms. Differences in the perception of land use by urban and rural populations are identified. The key strategies of social responsibility in land use for urban and rural communities are identified. The needs and interrelationships of rural and urban communities in terms of land management are systematized. The author substantiates the need to change the philosophy of doing business and making decisions to strengthen their social mission and responsibility to current and future generations to maintain well-being and a decent quality of life. It is proposed to achieve a cumulative effect taking into account the needs of all stakeholders. Cumulative effects management takes into account environmental, economic and social (including cultural) factors in land use decisions.*

Key words: *land, management, land resources, social responsibility, sustainable development, social innovation, food security.*

Стаття надійшла до редакції: 02.04.2024р.